

Михальченко Г. Г., к. держупр., доц.

ФРАГМЕНТАРНИЙ ОГЛЯД ЕВОЛЮЦІЇ НАУКОВИХ ПОГЛЯДІВ НА СУТНІСТЬ КАТЕГОРІЙ «РІВЕНЬ ТА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ»

Аналіз різних підходів до визначення сутності категорій «якість життя» та «рівень якості життя» в вітчизняній науці дозволяє зробити висновок про неможливість виокремлення їх однозначного тлумачення. Це стосується і сутності категорій добробуту: 1) частина науковців представляє рівень та якість життя як складові добробуту, в якості загальної категорії; 2) з точки зору інших, якість життя виступає як показник рівня добробуту й ставиться у залежність від значної кількості умов, у т. ч. і рівня життя; 3) останні категорії «добробут», «якість життя» відносять до проявів рівня життя. Зазначені відмінності обумовлюють проблему співвідношення різних соціально-економічних категорій.

По суті питання про якість життя було підняте філософами Стародавньої Греції такими як Ксенофонт, Платон, Аристотель і бг.

Термін «якість життя» був вперше використаний Дж. Гелбрейтом в 60-і бг. XX в. Виникнувши як проблема охорони навколишнього середовища, здоров'я і оновлення міст, проблема «якості життя» отримала більш загальне смислове значення. Поступово дефініція «якість життя» перетворилася на міждисциплінарний науковий напрям, який вивчає природно-соціально-психологічні умови людського існування [6].

Аналіз наукової літератури з проблеми якості життя свідчить про різноманітні визначень цього поняття. Багатоваріантність у визначенні якості життя відображає різноманітність підходів до дослідження даної категорії (економічних, соціологічних, політичних, екологічних і бг.). Амплітуда коливань надзвичайно суттєва: від повного заперечення до вживання поняття «умови життя», яка представляється ідентичною поняттю «Якість життя».

Сучасний економічний словник трактує поняття якості життя як узагальнюючої соціально-економічної категорії, що представляє узагальнення поняття «рівень життя», включаючи не тільки рівень споживання матеріальних благ і послуг, але і задоволення духовних потреб, здоров'я, тривалість життя, умови середовища, що оточує людину, морально-психологічний клімат, душевний комфорт [4].

На думку Г.П. Петропавлової, якість життя це соціально-економічна, соціологічна категорія, яка відображає ступінь досягнення при сформованому рівні погроз всіх елементів встановленого стандарту життя

населення [3].

Рівень життя, в свою чергу, є багаторівневою категорією, має свою структуру, в якій виділяється три основні рівні: інтегрований, соціально-диференційований та особисто-персоніфікований (або сімейний), тому в широкому розумінні він об'єднує відносини та умови, що визначають життя, працю, побут й інтелектуально-культурний розвиток людей, характеризує досягнутий у суспільстві за певний проміжок часу ступінь задоволення різноманітних потреб населення, а також визначає та оцінює реальні економічні джерела та соціально-правові гарантії забезпечення життєдіяльності населення [2].

Дещо іншої думки дотримується О. Богуцький, який підкреслює необхідність розрізняти категорію у вузькому розумінні – для відбиття лише особистих потреб людей; у широкому – фактичного рівня споживання матеріальних, духовних та соціальних благ і послуг, міру задоволення раціональних потреб [1].

Таким чином, більшість дослідників вважає, що концепція дослідження рівня життя населення України в сучасних умовах може бути сформульована як комплексне вивчення категорії за трьома основними складовими:

- становищем;
- умовами проживання;
- станом соціального середовища.

За останній час в публікаціях з'явилися нові підходи, відмінні від тих, що існували раніше. Татаревська М.С., Удотова Л.Ф. і деякі інші автори висувають іншу конструкцію якості життя, стрижнем якого є «відношення відповідності» і намагаються надати йому вигляду суперечності. У Л.Ф. Удотової якість життя виступає як «ступінь відповідності умов і рівня життя науково бґрунтованим нормативам або певним стандартам» [5].

Зіставлення показників якості життя і рівня життя дозволяє зробити ряд висновків. Основна частина показників і «рівня життя» і «якості життя» майже ідентичні. Деякі словесні розбіжності не міняють сутності розподілу. Характеристика обох груп показників пов'язана з розкриттям напрямів споживання і їх рівня. Не дивлячись на повторюваність основної частини показників рівня життя і якості життя, є і розбіжності в показниках.

Література:

1. Богуцький О. Аналіз соціально-економічної категорії рівня життя

населення України / Богуцький О.// Україна: аспекти праці. – 1998. – №2. – С.43-47.

2. Мандибура В.О. Рівень життя населення України та проблеми реформування механізмів його регулювання / Мандибура В.О. – К.: Парламентське вид-во, 1998. – 255 с.

3. Петропавлова Г.П. Методология и современное состояние развития качества жизни в российской действительности / Материаль IV региональной научно-практической конференции: Управление качеством: теория и современная практика. - Ростов на Дону: РГЗУ «РИНХ», 2003. - С. 52 - 55.

4. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь. – 2-е изд., испр. / Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 479 с.

5. Татаревська М.С. Рівень життя сільського населення: оцінювання та напрями поліпшення: Монографія. – Одеса, 2007. – 298 с.

6. Трофимов А.М. Оценка качества жизни населения как форма изучения социально-географического пространства / Трофимов А.М., Мальганова И.Г. // Социально-экономическая география. – 2005. – С.36-43